

Poslouchali ho Michail Gorbačov i Salvador Dalí. Pózovali před ním Penelope Cruz i Graham Greene. Kromě nich portrétoval i zásadní historické události posledních třiceti let ve Španělsku. Jeho styl ovlivnily **surrealismus, rock'n'roll a literatura**. Pro tu neváhal riskovat život, když ji jako disident pašoval do rodného Španělska z Francie: Jordi Socías.

MARKÉTA PILÁTOVÁ

LN Jako fotoreportér jste zachytil spoustu zásadních momentů v historii Španělska, zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech. Který z nich se vám zdál nejintenzivnější?

Samozřejmě příchod demokracie v sedmdesátých letech. To byl skutečně zásadní moment mého života, ta radost z příchodu svobody. Byl to doslova gejzír štěstí. Navíc jsem se přestěhoval z Barcelony do Madridu a troufám si říct, že Madrid byl tehdy nejoblíbenějším městem Evropy. Zakládali jsme nové noviny a časopisy o umění, tiskové agentury, neustále jsme o něčem diskutovali a chodili spát pravidelně v pět ráno. Ale asi nejvíc se mi ale vryl do paměti pokus o převrat v roce 1981.

LN Fotka nazvaná jednoduše Státní převrat s ozbrojenci, kteří se mračí do objektivu před parlamentem, je hodně výmluvná...

... ano, tehdy se část ozbrojených sil pokusila zvrátit demokratický vývoj v zemi a držela poslance jako rukojmí. Mohlo to skončit masakrem, chybělo skutečně málo, ale já si vzpomínám hodně intenzivně na jinou chvíli převratu.

LN Na jakou?

Byla to noc předtím, kdy jsme my novináři a lidé, kteří s pučisty vyjednávali, byli všichni v hotelu Palace v Madridu. Byla tam neskutečná atmosféra, majitelé tenkrát dali hotel k dispozici. Ten hotel mám opravdu rád. Vládne tam skutečně hodně demokratický duch.

LN V jednom z nejluxusnějších hotelů v Madridu?

Můžete tam dodnes zajít jen tak, sednout si jen do lobby a zevlovat. Vyfotil jsem tam Jorgeho Luise Borgese a nemusel jsem vůbec nic aranžovat, prostě jsem ho posadil do těch fantastických plyšových sedaček a zmáčkl spoušť. Tak vlastně postupuju vždycky: lidé, které fotím, se často ptají, co mají dělat, jak se mají tvářit. Já jen odpovídám, že nemusí dělat vůbec nic, jen si někde sednout nebo stoupnout.

LN Proslýchá se, že portréty děláte velmi rychle.

Ano, většinou to trvá maximálně patnáct minut. Mám zkušenost, že lidi jsou už pak unavení a začíná je to obtěžovat.

LN Lze to vůbec stihnout?

Je to málo času, ale neznamená to, že nějak spěchám, já mám dost věcí promyšlených předem, takže většinou udělám i dost málo záběrů.

LN Možná váš nejslavnější portrét kromě Penelope Cruz a Jorgeho Luise Borgese je fotografie Salvatora Dalího, na něj je jen polovina jeho obličeje. Jaké to bylo fotit otce surrealismu?

Pro mě je surrealismus jedna z nejdůležitějších věcí v umění, jakou jsem kdy poznal, taky mě hodně ovlivnil.

LN V čem?

Připadá mi, že snímky, co mají jako prvotní účel vyjadřovat co nejlépe realitu, by měly v sobě mít taky jistý surreální, absurdní, neskutečný, nebo alespoň snový prvek. Potom totiž dosáhnete opravdové věrohodnosti, protože realita je vždycky v něčem naprosto surrealistická a často absurdní. A na surrealistech se mi líbí jejich smysl pro erotiku a humor.

LN A Dalí byl vtipný a surrealistický?

Fotil jsem ho u něj doma v Port Lligat v roce 1979. Byla tam také jeho žena Gala a on pořád čekal na to, až bude k focení vhodný okamžik. Chtěl, abych počkal, až mi řekne on. Do jeho domu v neustále někdo přicházel a v jedné chvíli tam vešel celý německý mužský sbor. Dalí se jim začal věnovat a když odešli, řekl, že nastala ta pravá chvíle, a já ho mohl vyfotit. Ano, bylo to přesně v surrealistickém duchu.

LN Surrealismus si vás tedy získal smyslem pro erotiku a humor. Čím si vás získala literatura?

Ví se o mně, že čtu opravdu hodně a rád. Knižky jsem ale začal hlítat dost pozdě, protože ze školy mě vyhodili v devíti letech.

FOTO LN - VIKTOR CHLAD

Prostě píšu světlem

S legendou španělské fotografie o veselé chudobě, neskutečné realitě a síle černobílé fotografie

LN Kvůli čemu?

Byl jsem syn poraženého republikána a politického vězně. Moji rodiče si mysleli, že nikdy nebudu mít možnost studovat, ale jak už to tak v naší frankistické, absurdní realitě bývalo, šanci jsem dostal. Nastoupil jsem na takzvanou Dělnickou univerzitu Franciska Franka. To ale ve skutečnosti žádná univerzita nebyla, jen se to tak jmenovalo, byla to internátní škola. Měli jsme tam takového mladého vychovatele. Vodil nás na vyučování a pak zpátky na internát a večer zhasínal v ložnici, jenže pak si lehl k někomu do postele a osahával ho.

LN A proto vás vyhodili?

Ne, já jsem s jedním kamarádem šel do ředitelny, abychom na to upozornili. Mysleli jsme si naivně, že ho vyhodí nebo přeloží. Místo toho nám na konci školního roku dali pětku z chování a vyhodili nás.

LN A kde se ve vás ta vzpoura vzala?

Byl jsem skutečně hodně malý špunt. Dovedete si představit, že ještě menší než teď? (Jordi Socías se směje a poukazuje na svou výšku kolem 150 cm). To mi ale nebránilo v tom, že jsem neměl skoro nikdy strach. Možná to bylo taky proto, že jsem patřil k lidem, kteří nesouhlasili s režimem, k těm poraženým, a byl jsem citlivý na nespravedlnost.

LN Co jste dělal potom?

Byl jsem vlastně šťastný. Stejně jsem si

připadal ve škole jako ve vězení se všemi těmi ideologickými věcmi, které nám vštěpovali: salutování vlajce a při vlasteneckých písních. Učení mě tam opravdu ne bavilo. Naši byli nešťastní, hlavně maminka, která byla sama negramotná a myslela si, že já to někde dotáhnu.

LN Jste přítel barcelonského spisovatele Juana Marsého, který poválečná léta po-

JORDI SOCIÁS

Španělský fotoreportér a fotoeditor nejčtenějšího magazínu **El País semanal** se narodil v roce 1945 v Barceloně v dělnické rodině vězněného republikána. V mládí vystřídal mnoho profesí, mimo jiné byl poslíčkem, opravářem a prodávčem hodinek. V roce 1972 začal pracovat jako fotograf pro španělský týdeník **Cambio 16** a spoluzakládal zpravodajskou agenturu **API**. V roce 1976 přesídlil do Madridu, aby mohl zachytit tvář „přechodu k demokracii“. Sedm let pak stál v čele agentury **Cover**. Získal mnoho ocenění, uspořádal nespočet výstav a vydal několik knih. Poslední z nich, **Maremagnum**, představil tento týden na své retrospektivní výstavě v pražském Institutu Cervantes.

pisuje skutečně hodně depresivně a většinou z hlediska malých nebo dospívajících dětí. Jaké bylo vaše dětství v poražené Barceloně?

Juan Marsé o tom píše skvěle a výstižně. Skutečně to nebyla žádná selanka. Jenže já na to tak vůbec nevzpomínám. Jasně, chodili jsme v hadrech a téměř nikdy jsme neměli maso. Pořád dokola jsme jedli chleba s chlebem a polívku, ale na druhou stranu to bylo mé šťastné období. Moji sourozenci, kteří se narodili za občanské války, na svoje dětství vzpomínají mnohem hůř. Já si pamatuju, že jsem byl pořád na ulici, lítal jsem s klukama a byl jsem hodně šťastný. A když mě vyhodili ze školy, tak jsem pak dělal všechno možné.

LN Na které z těch povolání nejraději vzpomínáte?

Asi nejlepší časy jsem zažíval jako mladý prodáváč hodinek Duward. Prodávaly se skvěle, našel jsem si na auto a jezdil po celém Katalánsku a byl úplně svobodný. Neměl jsem žádného šéfa ani přesně danou pracovní dobu a to mi naprosto vyhovovalo.

LN Přesto se z vás nakonec stal fotograf...

Ano, díky kamarádovi, který z mnou přišel s tím, že narazil na korespondenční kurz fotografie. Nebylo to moc drahé, dostali jsme takové tenké knížky a v nich byly rady typu: Když uvidíte ptáčka, kterého byste chtěli vyfotit, zmáčkněte urychleně spoušť, jako byste po něm chtěli vystře-

lit. Ten kurz mi samozřejmě nebyl vůbec k ničemu.

LN A od koho jste se tedy učil?

Jel jsem do Paříže. Tam jsem se snažil naučit co nejvíc z uměleckých knih, od Cartiera-Bressona, Brassai, Josefa Koudeky, Man Raye, od všech těchhle mistrů fotky jsem se pozorně učil. Chodil jsem hodně na výstavy, kupoval si fotografické knížky a hlavně jsem poslouchal hudbu. V Paříži Brela, Aznavoura, Brassense... to mě ovlivnilo. Nejvíc ze všeho jsem totiž chtěl být hudebník, ale nemám talent. Tak aspoň hudebníky fotím.

LN V čem může hudba ovlivnit fotografa?

V naprosto zásadní věci. V tom, že fotky mají mít štávu. Já miluju rock'n'roll. Jsem dítě téhle éry. Můj nejoblíbenější zpěvák je Mick Jagger. Dneska už je to de facto klasika, ale já budu vždycky čerpat z té energie, vzpoury, rebelie, kterou pro mě tenhle hudební žánr představuje. Je mi to vlastní. Sám jsem aktivně začal pracovat proti režimu, roznášel jsem letáky, agitoval, pašoval knížky z Francie.

LN Jaké knížky frankistická cenzura zakazovala?

Byl to fašistický režim, takže samozřejmě levicové, ale kromě nich – a to bylo úplně absurdní – třeba básně Rimbauda a Verlaine. Frankistické cenzuře vadilo všechno, co zaváňelo zkaženými mravy nebo jakoukoli svobodomyšlností.

LN Bylo pašování knih hodně nebezpečné?

Asi ano, ale já jsem na to nikdy nemyslel. Samozřejmě, že jsem věděl, že mě můžou zavřít, mučit a podobné věci, ale byl jsem celkem nenápadný v tom, že jsem jako prodáváč hodinek slušně vydělával.

LN Nenápadný boháč?

To zase ne, i když se svým měsíčním příjmem jsem byl mezi levicovými intelektuály něco jako mecenáš. Měl jsem vlastní auto. Zkrátka jsem nevypadal jako vlasatý student. V kufru toho auta jsem tenkrát ještě se svou přítelkyní převezl stovky knížek.

LN Po pádu režimu jste se přesunul do Madridu a mimo jiné založil po vzoru francouzského Magnum fotografickou agenturu Cover. Nechtěl jste někdy pracovat jako válečný fotograf?

Ne. Samozřejmě si válečných fotografů vážím, ale není to nic pro mě. Já mám dojem, že největší vzrušení a fotografický drive můžu zažít i na hlavní madridské třídě Gran Via. Nemusím pro znepokojující záběry jezdit do válečného konfliktu.

LN A jaký z vašich reportážních snímků tedy považujete za nejzajímavější?

Myslím, že fotografii z roku 1978 z Jerezu. Jsou na ní muži, kteří mají ve tvářích vepsanou veškerou aroganci a zpupnost, jakou si dokážete představit. Vlastně se na té fotce nic neděje, ale je to portrét tehdejší smetánky, lidí, kteří si jsou vědomi své moci. Machové a jejich manželky. Ty k nim v úplně zadním plánu fotografie vzhlížejí a zároveň se svým mužům děšivě podobají. Je v nich všechna ta venkovanská a maloměstská diktátorská nátura.

LN Co se týká venkova, ten vlastně vůbec nefotíte. Nemáte volnou krajinu a přírodu rád?

Vlastně ani ne. Na venkově vydržím maximálně tři dny. Jsem velkoměstský člověk. Mám rád všechn ten ruch a elektrizující energii. Vždycky když jsem v cizích velkoměstech, snažím se ubytovat se co nejvíce v centru. Centra velkých měst mě fascinují. To jsou mé krajiny. Koncentruje se v nich všechno důležité. Venkov je hezká věc, ale ze všech těch zdravých vůní a motýlů je mi brzo na omdlení.

LN Vaše fotografie na pražské výstavě jsou většinou černobílé, ale vy se netajíte obdivem k moderním technologiím. Proč tedy tolik tradiční černobíle?

Na barvě fotky nezáleží. Mám stejně rád černobílou i barevnou fotografii, ale mám pocit, že černobílá fotka má v sobě jakousi... nadčasovost. Proto na výstavě převažuje. Mám dojem, jako by pak ty záběry stály mimo chvíli, ve které jsem je pořídil.

LN Používáte víc klasický fotoaparát, nebo fotíte na digitál?

Samozřejmě, že fotím víc na digitál! To je přece úplně jedno! Digitální foták je prostě nástroj jako každý jiný. Před vývojkou byly krystaly a teď je digitální fotografie, a co má být? Musíte se hlavně umět dívat a trpělivě čekat na svou chvíli – a v tom vám nepomůže ani klasický, ani moderní přístroj, to prostě musíte mít v oku. Musíte umět psát. Psát světlem. To je podstata fotografování.

Nezlobte se na mě, ale nebudeme už končit? Mně stačí 15 minut na to, abych něco vyfotil, a už jsme tady skoro hodinu, vy o mně chcete psát knihu?